

โรคพยาธิเข็มหมุด (Enterobiasis) ในเด็ก

เรียบเรียงโดย

รองศาสตราจารย์ ดร. อภิชาติ วิทย์ตะ

ภาควิชาจุลชีววิทยาและปรสิตวิทยา

คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

โรคพยาธิเข็มหมุด (Enterobiasis) เกิดจากพยาธิเข็มหมุด หรือชื่อสามัญเรียกว่า pinworm มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Enterobius vermicularis* เป็นหนอนตัวกลมขนาดเล็ก มีความยาวของลำตัวประมาณ 2-5 มิลลิเมตร ไม่มีสี เมื่อมองดูด้วยตาเปล่าจะเห็นรูปร่างคล้ายเข็มหมุดหรือเส้นด้าย จึงทำให้พยาธิชนิดนี้ถูกเรียกว่าพยาธิเข็มหมุดหรือพยาธิเส้นด้าย (ภาพที่ 1) พยาธิเข็มหมุดอาศัยอยู่ในลำไส้ใหญ่ และมักพบในเด็กมากกว่าผู้ใหญ่ โดยจะพบมากในเด็กวัยเรียนช่วงอายุประมาณ 5-8 ปี และพบมากในกลุ่มเด็กที่อยู่รวมกัน เช่น เด็กในสถานเลี้ยงเด็ก หรือโรงเรียนประจำ

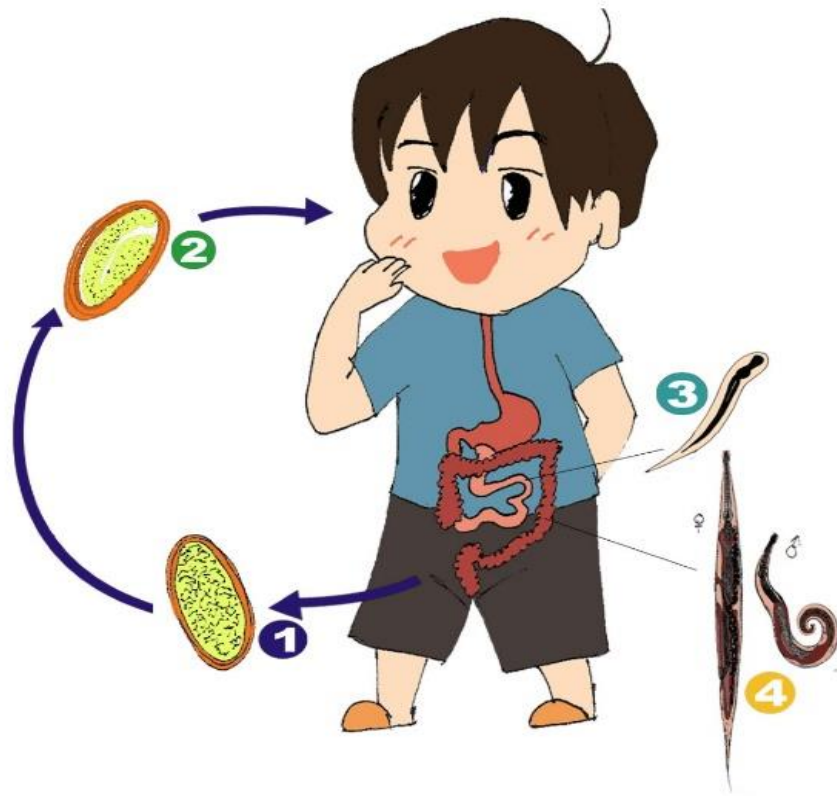
ภาพที่ 1 พยาธิเข็มหมุดเพศผู้ (ซ้าย) และเพศเมีย (ขวา)

(ที่มา: <https://www.pinterest.com/pin/506232814350674662/>)

วงจรชีวิตของพยาธิเข็มหมุดและการติดต่อมาสู่คน

พยาธิเข็มหมุดระยะตัวเต็มวัยอาศัยอยู่ในลำไส้ใหญ่ พยาธิเพศผู้และเพศเมียผสมพันธุ์กันแล้วพยาธิเพศผู้มักจะตายไป ส่วนพยาธิเพศเมียจะเคลื่อนตัวออกมาวางไข่รอบ ๆ ทวารหนักในเวลากลางคืน ภายในไข่มีตัวอ่อนของพยาธิขดอยู่ ไข่พยาธิมีลักษณะด้านหนึ่งแบน อีกด้านหนึ่งโค้งงอ คล้ายอักษรตัว ดี 'D' เมื่อคน

รับประทานไข่ระยะติดต่อเข้าไป ระยะตัวอ่อนของพยาธิเข็มหมุดจะเจริญต่อเป็นตัวเต็มวัย และไปอาศัยอยู่บริเวณ cecum ช่วงเวลาตั้งแต่ผู้ป่วยได้รับไข่ จนกระทั่งพยาธิโตเต็มที่และวางไข่ยาวนานกว่า 2-6 สัปดาห์ (ภาพที่ 2) **คนติดต่อพยาธิเข็มหมุดได้ 3 ทางหลัก** คือ (1) **จากการรับประทานไข่**ของพยาธิเข็มหมุด หลังจากที่ได้เก็บภาบริเวณทวารหนัก ไข่ระยะติดต่อจะติดอยู่ตามเล็บหรือง่ามนิ้วมือ เมื่อเด็กเอามือเข้าปาก อกมนี้้ว หรือการหยิบอาหารเข้าปาก นอกจากนี้ไข่พยาธิที่ติดอยู่ตามเสื้อผ้า ผ้าห่มของใช้ในบ้านก็เป็นตัวกลางให้เด็กจับ และนำมาเข้าปากได้เช่นกัน (2) **จากการหายใจเอาไข่พยาธิเข้าไป**ในร่างกาย ไข่พยาธิที่ตกบนเตียงหรือที่นอนสามารถฟุ้งกระจายในอากาศ และเมื่อสูดดมจะทำให้ได้รับไข่พยาธิเข้าไปในทางเดินหายใจ เนื่องจากทางเดินหายใจและทางเดินอาหารมีบางส่วนต่อเนื่องกัน ทำให้เด็กกลืนไข่พยาธิลงไป ในทางเดินอาหารได้ (3) **จากการติดเชื้อมากลับทางทวารหนัก** ในสภาวะที่เหมาะสม ไข่พยาธิสามารถทนอยู่ได้นานถึง 3 สัปดาห์และเจริญต่อเป็นตัวอ่อนซึ่งจะชอบไซกลับเข้าไปทางทวารหนักและทางเดินอาหารต่อไปได้

ภาพที่ 2 วงจรชีวิตของพยาธิเข็มหมุด
(วาดภาพโดยนางสาวพิชามณูษ์ จันธุ์)

การระบาดของโรคพยาธิเข็มหมุด

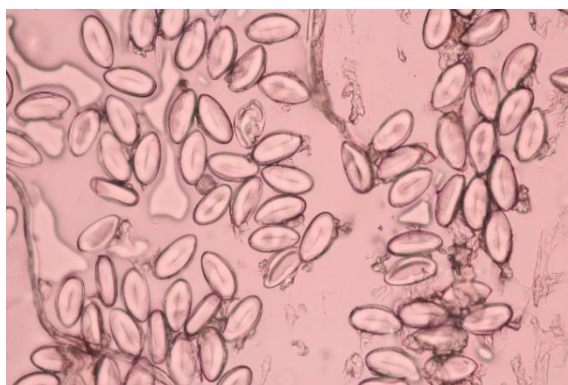
โรคพยาธิเข็มหมุดมีรายงานพบระบาดได้ทั่วโลก และสำหรับในประเทศไทยมีรายงานการระบาดทั่วประเทศเช่นเดียวกัน ซึ่งการแพร่ระบาดของพยาธิเข็มหมุดนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 อย่าง คือ โฮสต์ ปริสิต และสิ่งแวดล้อม ซึ่งลักษณะของสิ่งแวดล้อมที่พบว่ามี การแพร่กระจายของพยาธิเข็มหมุดสูง คือ สภาพแวดล้อมที่มีลักษณะเป็นชุมชนแออัด สถานเลี้ยงเด็กกำพร้า มักพบในเด็กมากกว่าผู้ใหญ่ มีรายงานความชุกของพยาธิเข็มหมุดจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกระหว่างปี ค.ศ. 1985 ถึง 2018 อยู่ระหว่างร้อยละ 0.21 ถึง 84.31 สำหรับในประเทศไทยมีรายงานความชุกตั้งแต่ปี ค.ศ.1981 ถึง 2017 อยู่ระหว่างร้อยละ 0.30 ถึง 65.00 (พิชามญช์ จันธุ, 2564)

อาการที่สำคัญของโรคพยาธิเข็มหมุด

เด็กที่เป็นโรคพยาธิเข็มหมุดส่วนมากมักไม่มีอาการ ในกรณีที่มีอาการ อาการที่พบบ่อยคือการ คันบริเวณทวารหนัก โดยเฉพาะในเวลากลางคืน นอกจากทำให้เด็กนอนหลับไม่สนิท กระสับกระส่าย ร้องกวน บางครั้งเมื่อเกามากทำให้เกิดแผลถลอกและเป็นสาเหตุให้มีการติดเชื้อแบคทีเรียแทรกซ้อนได้ นอกจากนี้ถ้ามีพยาธิจำนวนมากซ่อนไข่ในเยื่อบุลำไส้ อาจทำให้เกิดการระคายเคืองเยื่อบุผนังลำไส้ มีอาการปวดท้อง เบื่ออาหาร ในบางกรณีที่มีการติดเชื้อย้อนกลับโดยกลับเข้าทางช่องคลอดในเพศหญิง พยาธิจะซ่อนไข่ไปในช่องคลอด มดลูกทำให้เกิดการอักเสบทางอวัยวะสืบพันธุ์เพศหญิงโดยมีอาการคันและตกขาวร่วมด้วย

การวินิจฉัยโรคพยาธิเข็มหมุด

การตรวจร่างกายที่มีลักษณะการอักเสบบริเวณผิวหนังรอบทวารหนัก และการตรวจทางห้องปฏิบัติเพื่อหาระยะไข่ของพยาธิด้วยวิธี **Scotch-tape technique** โดยใช้สก็อตเทปติดบริเวณทวารหนักแล้วนำมาตรวจโดยกล้องจุลทรรศน์ ซึ่งจะเห็นรูปร่างของระยะไข่ของพยาธิเข็มหมุดคล้ายกับอักษรตัวดีในภาษาอังกฤษ (D-shape)

ภาพที่ 3 ระยะไข่ของพยาธิเข็มหมุดที่ได้จากการตรวจด้วยวิธี Scotch-tape technique

การรักษาโรคพยาธิเข็มหมุด

ให้ยาถ่ายพยาธิอัลเบนดาโซล (Albendazole ขนาด 400 มิลลิกรัม) หรือมีเบนดาโซล (Mebendazole ขนาด 100 มิลลิกรัม) หนึ่งครั้ง หลังจากนั้นให้ยาซ้ำอีกภายใน 14 วัน เพื่อป้องกันการติดเชื้อซ้ำ

การป้องกันการติดโรคพยาธิเข็มหมุด

1. รักษาความสะอาดร่างกาย ตัดเล็บมือให้สั้น ล้างมือบ่อย ๆ โดยเฉพาะเวลาก่อนรับประทานอาหารและหลังจากเข้าห้องน้ำ
2. อาบน้ำตอนเช้าเพื่อลดการสัมผัสไข่พยาธิ
3. หลีกเลี่ยงการเกาบริเวณทวารหนัก
4. ดูแลและความสะอาดของใช้ต่าง ๆ เช่น เสื้อผ้า ผ้าห่ม ที่นอน และหมอน

เอกสารอ้างอิง

พิชามญช์ จันธุ์. (2564). สายสัมพันธ์ทางวิวัฒนาการของพยาธิเข็มหมุดที่เก็บจากเด็กนักเรียนในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาปรสิตวิทยา มหาวิทยาลัยเนเรศวร.

<https://www.pinterest.com/pin/506232814350674662/> (สืบค้นเมื่อ 13 สิงหาคม 2565)